

Lada Yu. Lichman – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Foreign Languages, Shupyk National Medical Academy of Postgraduate Education.

E-mail: inozemnimovy@ukr.net

DEVELOPMENT OF LINGUISTIC PERSONALITY IN POSTGRADUATE EDUCATION: COMPETENCY APPROACH

Abstract. Education modernization in Ukraine is aimed at meeting the needs of the contemporary society and its innovative development, providing the conditions for joining the European educational space. The actuality of postgraduates' skill level improvement is conditioned by their demand for self-realization, effective organization of the educational process stipulated by technologization. The aspect of adaptation and implementation of pedagogical techniques of the linguistic personality development in the system of continuing education is of great interest. The linguistic personality of a contemporary professional should have such qualities as: linguistic openness i. e. the trend for communication and desire to convey the ideas and values to the other members of the community; social and activity trend i. e. relating to the transformative processes and providing permanent personality changes; adaptive and accumulative quality as language mechanism of adaptation to the changing conditions of the society; social and cultural cognitive motivation i.e. the desire to develop an individual language worldview; mental individualization of the world as personal linguistic form of cognition and the creation of thinking style; cultural and representative specificity of a linguistic personality; aesthetic and linguistic profile as an integral manifestation of its creative entity in the world. Competency approach as a methodological base for ensuring the objectives, content and quality of language education stimulates the transformation of the concept «linguistic personality» from the theoretical and analytical construct to the instruments of linguistic and didactic practice.

Key words: linguistic personality, linguistic personality structure, competency paradigm, language education.

УДК 374.7:159.955.4

Luber Dorota – doc. dr nauk humanistycznych, Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Kardynała Augusta Hlonda w Mysłowicach

E-mail: dluber@o2.pl

EDUKACJA I WYCHOWANIE DOROSŁYCH W KONTEKŚCIE REFLEKSJI O OSOBIE ANDRAGOGA

«To, co najpiękniejsze w wychowywaniu – to świadomość podnoszenia w górę tego, co w człowieku najpiękniejsze – wielkie» (Dorota Luber).

Edukacja ludzi dorosłych nabiera szczególnego znaczenia w zmieniającej się sukcesywnie rzeczywistości oświatowej doby XXI wieku. Narastające problemy dnia codziennego związane z postępowaniem cywilizacyjnym implikują adekwatne do nich działania zmierzające do umożliwienia przystosowywania się do tych zmian całej rzeszy ludzi dorosłych. Nie chodzi tu tylko o edukację mającą na celu reorientację na płaszczyźnie życia zawodowego czy rozumienie zmian związanych z postępowaniem naukowo – technicznym, ale także o wychowanie ludzi dorosłych, co w praktyce oznacza przygotowywanie ich do funkcjonowania na wszystkich płaszczyznach egzystencji. Tak pojmowana edukacja dorosłych powinna być zorientowana na przygotowanie ich do funkcjonowania we współczesnym świecie, pełnym sprzeczności i rozmaitych, nieznanych dotąd sytuacji.

Postęp cywilizacyjny przyczynia się również do degradacji naczelnych wartości ogólnoludzkich: humanizmu i wychowania, które zostało niejako wyparte przez kształcenie. *«Obecna cywilizacja doprowadziła do dekompozycji i jawnego rozdźwięku między kształceniem a wychowaniem. Duch cywilizacji XXI wieku nadał preferencje procesom kształcenia nad wychowaniem. (...) Mówi się powszechnie, że świat potrzebuje fachowców. Ale nikt nie mówi, i nikt nie pisze, że świat potrzebuje ludzi należycie wychowanych»* [1, s. 92]. W opinii powszechnej panuje przekonanie, że należytemu wykształceniu towarzyszy należyte wychowanie, co jest zgołą poglądem fałszywym, czego dowodem jest dostrzeżenie przez andragogów potrzeby wychowywania ludzi dorosłych.

Coraz trudniej człowiekowi dorosłemu żyć w gorączkowym pędzie, który charakteryzuje społeczeństwa doby globalizacji; coraz trudniej jest mu dokonywać racjonalnych ocen i wyborów w czasach permanentnej pauperyzacji wzorców kulturowych. Przyszłość współczesnego człowieka, a także świata zależy w dużej mierze od tych wartości i wzorców kulturowych, w stronę których skierujemy naszą refleksyjną uwagę i nasze wybory moralne [2, s. 24].

Podejmując problematykę edukacji i wychowania człowieka dorosłego, chcę zwrócić uwagę na rolę i znaczenie nauczyciela – wychowawcy dorosłych, przed którym odślania się perspektywa ogromnych możliwości, jeżeli tylko będzie on w stanie podjąć wyzwanie, jakie stawia przed nim rzeczywistość edukacyjna doby XXI wieku. W tej rzeczywistości mieści się postulat doskonalenia umiejętności edukacyjnych nauczycieli andragogów poprzez poznawanie wielorakich aspektów funkcjonowania człowieka dorosłego w zmieniających się uwarunkowaniach cywilizacyjnych.

Uczeń dorosły jako podmiot edukacji i wychowania. Człowiek

dorosły przechodzi przez różne fazy rozwoju, wynikające z uwarunkowań bio-psycho-społecznych, które stanowią podstawę dla podejmowanych oddziaływań edukacyjno – wychowawczych. Przemiany struktury życia stanowią przedmiot rozwoju i podstawę periodyzacji życia człowieka dorosłego, któremu wyznaczają do spełnienia pewne adekwatne dla danej fazy życia zadania. One także w sposób istotny determinują treści kształcenia, które powinny wychodzić naprzeciw oczekiwaniom dorosłych, znajdujących się w konkretnej fazie, uwzględniając przy tym problemy, trudności i wyzwania, jakie może on spotkać w danym okresie życia.

Istotną rolę w procesie kształcenia dorosłych odgrywają predyspozycje człowieka dorosłego, które stwarzają szerokie możliwości dla organizowania optymalnych procesów oświaty dorosłych. *«Każdy człowiek w każdym momencie swojego życia jest tylko potencją samego siebie, a więc w każdym etapie rozwoju może być bardziej dorosłym, aniżeli jest. Człowiek nie jest dorosłym, lecz nieustannie «staje się nim»»* [3, s.34]. Dorosli rozsądniej podchodzą do wielu zagadnień, postępują rozumniej, są cierpliwszi i wytrwalsi, dlatego wykorzystanie tych atutów i skuteczność nauczania, zależy w poważnym stopniu od tych, którzy realizują program nauczania [4, s.128]. Zwiększony poziom możliwości rozwojowych ludzi dorosłych generuje poszukiwania optymalnych rozwiązań wspierających wszelkie działania człowieka dorosłego na polu wykorzystywania owych potencjałów w kontekście edukacji permanentnej. Dlatego też jedną z istotnych intencji andragogiki jako nauki, jest pomoc w kształtowaniu racjonalnego poglądu na świat człowieka dorosłego tak, aby mógł on korzystać z wielu ofert edukacyjnych, przygotowanych specjalnie dla niego w różnego rodzaju instytucjach.

Pewne aksjomaty wynikające z szeroko rozumianego procesu wychowania, należy przyjąć również w odniesieniu do wychowania ludzi dorosłych. Powinny one uwzględniać specyfikę – wręcz odmienną – rozwojową i sytuacyjną – życia i funkcjonowania człowieka dorosłego. Zatem wychowanie dorosłych jawić się będzie jedynie jako wspomaganie jednostki, aby potrafiła odnaleźć swoje miejsce *«tu i teraz»*, w tej konkretnej sytuacji, w której się aktualnie znajduje. *«Wychowanie służy poznaniu owej sytuacji i poszukiwaniu rozwiązań, jeśli jest ona niekorzystna. Człowiek uświadamiając sobie, jaka jest jego sytuacja życiowa zaczyna postrzegać ją jako rzeczywistość, którą może zmienić. Wyzwała go to od fatalistycznej wizji świata»* [5, s.124].

Założenia koncepcji edukacji osób dorosłych zostały opracowane przez międzynarodową Komisję do Spraw Edukacji dla XXI wieku i opublikowane w raporcie Jacques'a Delorsa: *Edukacja. Jest w niej ukryty skarb*. Autorzy raportu wyrażają w nim przekonanie,

że edukacja jako służba społeczna toruje drogę do dialogu z innymi kulturami, uczy do szacunku i solidarności oraz przygotowuje do pokojowego współistnienia wszystkich narodów. Znaczącą rolę w edukacji przyszłości odgrywa właśnie edukacja dorosłych, pojmowana jako proces ciągły, i zorientowany na przejęcie kierownictwa nad własną edukacją i wychowaniem, z wykorzystaniem wszelkich, możliwych i dostępnych środków. Edukacja przyszłości wspierać się ma na «czterech filarach»: *uczyć się, aby wiedzieć; uczyć się, aby działać; uczyć się, aby żyć wspólnie, uczyć się współżycia z innymi; uczyć się, aby być* [6, 1998].

Podsumowując, z racji faktu, że ludność Europy starzeje się teoretycy i badacze zajmujący się edukacją proponują przesunięcie zadań dydaktycznych na dorosłe pokolenie, podkreślenie roli edukacji permanentnej i potrzeby kształcenia dla wielokulturowości, konieczność znajomości języków obcych, wykorzystanie technologii komputerowej w celu porozumiewania się ludzi. Natomiast treści kształcenia powinny koncentrować się wokół problemów globalnych, problematyki kontynentów, kraju, regionu, przygotowania do kilku zawodów oraz pluralizm edukacyjny, wielokulturowość, samokształcenie własnej osobowości oraz wolność w wyborze dróg edukacyjnych. Zadaniem oświaty dorosłych jest więc – przede wszystkim – ukierunkowanie i wdrażanie uczestników do samokształcenia, rozwijania postaw i wzbogacania poziomu moralnego [7, 1972].

Edukacja i wychowanie dorosłych – kilka refleksji aksjologicznych. Zazwyczaj w kontekście procesu edukacji i wychowania człowieka dorosłego, zwraca się głównie uwagę na jego możliwości intelektualne, dyspozycje poznawcze i rozwojowe. Rzadko za punkt wyjścia przyjmuje się jego strukturę ontyczną, której implikacją są szczególne atrybuty determinujące sposoby odniesień na płaszczyźnie relacji nauczyciel – uczeń. A człowiek /nie tylko dorosły/ to nade wszystko osoba; to «bycie» osobą implikuje podmiotowość człowiek a jego podstawowym zadaniem jest dążenie do doskonałości, które realizuje w oparciu o poszanowanie godności drugiego człowieka. W ten sposób człowiek urzeczywistnia siebie jako osobę, dokonując wartościowania rzeczy, zjawisk i przeżyć [8, s. 393]. Tylko bowiem osoba – jako byt niepowtarzalny, rozumny, wolny w swym działaniu – jest podatna na zewnętrzne wpływy stanowiące asumpt dla przyjmowania postaw i zachowań; dla podejmowania działań zgodnych z oczekiwaniami społecznymi.

Każdy dorosły ma prawo do edukacji; ma także prawo do wychowania, będącego urzeczywistnieniem tkwiącego w nim człowieczeństwa, osobowej dojrzałości [9, s.148]; a współczesne czasy pozwalają na realizację tych zamierzeń i rozwijanie własnych

zainteresowań w stopniu maksymalnym. Dzięki temu człowiek dorosły zyskuje świadomość własnej wartości i przydatności społecznej, a także wzmacnia swoje zaangażowanie na rzecz pełnienia określonej roli w życiu, co może zrodzić pasję działania. Człowiek, aby trwać musi się stale rozwijać i ustawicznie przekraczać siebie; musi wciąż tworzyć i przetwarzać ludzki świat, ale powinien to robić umiejętnie, z tym zaś wiąże się samodoskonalenie na polu edukacji i wychowania. Dlatego też nowożytna cywilizacja stawia przed andragogiką postulat intensyfikacji swych działań w obszarze pełniejszego rozumienia człowieka, aby mu uświadamiać jego własne potrzeby, i uwrażliwiać na potrzeby innych ludzi. To zaś wiąże się nieuchronnie z aksjologicznym wymiarem bytu ludzkiego.

W dzisiejszym świecie, w którym obserwuje się kryzys współczesnego człowieka ukazywanie przestrzeni wartości staje się – także w edukacji dorosłych – swoistym determinantem, gdyż to one właśnie konstytuują człowieka na płaszczyźnie aksjologicznej. Dlatego obecność wartości w edukacji i wychowaniu dorosłych nabiera szczególnego znaczenia, gdyż akt wyboru wartości jest zjawiskiem może najbardziej charakterystycznym dla człowieka dorosłego. Jako problem dla andragogiki wymaga odwołania się do aksjologicznej struktury człowieka i uwzględnienia jej złożoności [10, s. 31]. Wychowanie powinno więc opierać się na systemie wartości ogólnoludzkich, takich jak: prawda, dobro, życie, sprawiedliwość, pokój, rodzina; jest to wychowanie człowieka do miłości, rozumianej jako dar z samego siebie. Właściwe urzeczywistnianie tych wartości to pojawienie się określonych motywacji; to intensywne prace nad sobą; to budowanie *Regnom homini* – człowieczego królestwa na dobrach kultury i wartościach ogólnoludzkich [11, s. 106]. Ukazuje to bezsprzecznie konieczność respektowania wartości człowieka w problematyce wychowawczej, również w odniesieniu do wychowania ludzi dorosłych, którzy pomimo swej dojrzałości i życiowego doświadczenia często także czują się zagubieni w świecie mirażu konsumizmu i materializmu.

W związku z powyższym przed edukacją dorosłych odsłaniają się nowe – nieznanne wcześniej – perspektywy i wynikające z nich funkcje. Coraz częściej podkreśla się bowiem nie tyle kompensacyjną, co raczej stymulującą rozwój osobowości człowieka funkcję oświaty dorosłych, będącej swego rodzaju przejawem inwestycji w człowieka, nie tylko w obszarze kształcenia, ale także w obszarze wychowania [12, s.105]. Stąd nie sposób pominąć aksjologicznego wymiaru rozwoju człowieka, który wpisuje się w kontekst wychowania jako imperatyw naszych czasów. Należy również uświadomić sobie, iż wychowanie – zwłaszcza w rodzinie – od wielu lat przeżywa kryzys, będący wynikiem

ogólnego kryzysu małżeństwa, rodziny, wartości pozostających w służbie tychże instytucji.

Andragog jako edukator i wychowawca. Przed współczesnym andragogiem stają trudne zadania wymagające stałego i sukcesywnego podnoszenia swoich kompetencji merytorycznych, metodycznych i organizacyjnych, jak również ciągłej aktualizacji i poszerzania zasobu wiadomości i praktycznych sprawności. «*Każdy dorosły winien mieć świadomość, że uczenie się przez całe życie jest warunkiem pełnego uczestnictwa w społeczeństwie demokratycznym*» [13, s.175], także – a nawet przede wszystkim – nauczyciel dorosłych.

Skuteczność oddziaływań edukacyjno – wychowawczych w odniesieniu do ludzi dorosłych uzależniona jest od wielu czynników, wśród których poczesne miejsce zajmuje osoba wychowawcy; sposób zachowania, styl przekazu treści, ale nade wszystko autentyczność i zaangażowanie w sprawę wychowanka i jego przyszłości. Stąd też andragog winien zwracać szczególną uwagę na nabywanie kompetencji zawodowych i osobowościowych ukierunkowanych na poznawanie rzeczywistości bio-psycho-społecznej człowieka dorosłego. Uznając za priorytet swoich zobowiązań edukację permanentną swoich wychowanków, w pierwszym rzędzie zobowiązuje sam siebie do ustawicznego doskonalenia własnych umiejętności i pogłębiania wiedzy z zakresu pedagogiki dorosłych, jak również z szerokiego spectrum nauk o człowieku w ogóle. Przyjmując odpowiedzialność za własną wartość jako nauczyciela – wychowawcy kompetentnego i rzetelnego, może podejmować zadania wynikające z założeń dydaktyczno – wychowawczych andragogiki. Jego zasadniczym zadaniem jest więc sukcesywna praca nad własnym charakterem i osobowością, czyli rozwijanie w sobie tych cech osobowych – postaw i wartości – które warunkują powodzenie procesu wychowania.

Wychowawca dorosłych to także ten, który ma świadomość dynamicznego rozwoju człowieka, który zakłada jego wychowalność, czyniąc ją przedmiotem wiedzy i nadziei, sprzyjającej poszukiwaniu harmonii wewnętrznej wynikającej w adekwatnych postaw człowieka dorosłego wobec życia i norm społecznych. Są nimi: dojrzałość emocjonalna, solidarność, szeroko rozumiana produktywność, wewnętrzna integracja pozwalająca na stawianie czoła śmierci [14, s. 40]. Owo dojrzewanie do dorosłości będące celem wychowania człowieka dorosłego jest czynnikiem determinującym wybory metod i środków działań andragoga, ale jest także czynnikiem wartościującym, chociażby z uwagi na fakt, iż samo wychowanie jest wartością. Stąd tak istotne są kompetencje praktyczno – moralne nauczyciela, w wyniku których podejmuje on autorefleksję, bezustanną i krytyczną obserwację siebie oraz stale ponawiany namysł nad istotą wychowania. Jest to

konieczność warunkowana konkretną sytuacją każdego nauczyciela, który podejmuje takie, a nie inne działania i ponosi za nie odpowiedzialność. Kompetencje praktyczno – moralne zajmują w zawodzie nauczycielskim pozycję nadrzędną, gdyż to one pozwalają dokonywać nauczycielowi wyborów takich środków i metod, które nie zniewalają ani nie przyczyniają się do manipulowania uczniem, natomiast sprzyjają jego rozwojowi [15, s. 302-303].

Dobry wychowawca powinien pracować nad swoją osobowością, która winna być jak najbardziej zbliżona do ideału wychowania, który wychowawca ma realizować, wówczas jest on postrzegany jako autorytet i wzór do naśladowania. Wzorem osobowym jest zatem ten wychowawca, który jest wiarygodny, to znaczy sam realizuje te wzory zachowań, które są odzwierciedleniem głoszonych norm [16, s. 85]; jest to zawsze osoba, której moralna doskonałość unaocznia się w jej postępowaniu» [17, s. 151]; co sprawia w naturalny sposób, że jej czyny służą za przykład. Będąc wzorem, osoba ta umożliwia sformułowanie normy, wypływającej z powinności brania z niej wzoru [17, s. 150]. Wychowanie bowiem to bycie autentycznym, to życie w zgodzie z głoszonymi przekonaniem; tylko ktoś, kto sam jest przykładem ma prawo do pouczenia – jedynie wzór może nadać wiarygodności wypowiedzi słowom. Autorytet w wychowaniu zawsze odgrywał znaczącą rolę, w ostatnim jednak czasie nabrał on jakby szczególnego znaczenia wskutek – paradoksalnie – degradacji autorytetów. A przecież prawidłowy rozwój człowieka domaga się obecności autorytetu; każdy człowiek potrzebuje kogoś, z kim mógłby się utożsamiać.

Wychowawca – andragog to człowiek świadomy swej misji i podejmujący wszelkie trudy związane z jej realizacją, od przyjęcia odpowiedzialności za siebie i dorosłych, których ma wspomagać w rozwoju, po delikatność i takt w postępowaniu wspomagającym: doradczym i mediacyjnym. Działaniom andragoga winna także towarzyszyć świadomość, że nie tylko przekaz wiedzy jest ważny, ale także wychowanie ludzi dorosłych, które wcześniej zostało zaniedbane. Współczesny wychowawca to człowiek, który potrzebuje także odpowiedniego przygotowania zawodowego, łączącego zdobywanie zarówno kompetencji praktyczno – moralnych, jak i technicznych. Przy czym musi pamiętać, że jego rozwój jako nauczyciela – wychowawcy jest nieustannym procesem doskonalenia i doskonalenia swoich umiejętności.

Szczególnego znaczenia w działaniach wychowawcy – andragoga nabierają dyspozycje osobowościowe, te wrodzone, jak i te, które może on w sobie wypracować, dążąc do pewnego ideału, będącego «lojalnym sprzymierzeńcem» dla realizacji celów i założeń

procesu wychowania. Prezentację owych dyspozycji należy rozpocząć od miłości pedagogicznej jako fundamentu podejmowania zadań, wynikających z powołania do «bycia» wychowawcą. Tylko z miłości można poświęcić się całkowicie «sprawie» człowieka i «sprawie» jego wychowania; tylko autentyczna miłość jest zdolna do dialogu, kompromisu i bezwarunkowej akceptacji. Miłość uzdalnia do wejścia w krąg zainteresowań i przekonań wychowanka, do okazywania mu jak najwięcej szacunku i uznania; miłość nie pozwala na narzucanie swoich poglądów i argumentów, wyzwała od pokusy upierania się przy swoim zdaniu. Jednym słowem miłość otwiera drogę do autentycznego partnerstwa i rzeczowego dyskursu.

Specyficznymi atrybutami osobowości wychowawcy – andragoga jest życzliwość, serdeczność i radość, promieniujące na zewnątrz i współtworzące sprzyjającą atmosferę dla zrozumienia i zainteresowania, natomiast zdecydowanie wykluczającą lekceważenie czy brak szacunku dla dorosłego – wychowanka. Dalej wychowawcę – każdego, bez wyjątku – winny cechować: sprawiedliwość, rzetelność, odpowiedzialność, zaangażowanie, ekspresyjność, mądrość, empatia, zrozumienie, altruizm, dobroć, cierpliwość, takt, kultura, uczciwość, poczucie humoru, szacunek wobec innych, akceptacja i otwartość. Nade wszystko zaś umiłowanie prawdy, dobra i piękna – bo tylko te wartości pozwalają człowiekowi realnie urzeczywistniać swoje człowieczeństwo na gruncie relacji z innymi. Człowiek służąc prawdzie czyni dobro, które sprawia, że człowiek staje się pięknym – pięknym w całej pełni swego aksjologicznego jestestwa – pięknem wewnętrznym, duchowym, moralnym.

Wychowawca – andragog to bezsprzecznie humanista, kreujący właściwe relacje z uczniem, wychowankiem dorosłym; są one partnerskie, charyzmatyczne, osobowe, kreatywne, internalizacyjne i wspólnotowe. To on stara się być nie tylko ekspertem, ale także przyjacielem, towarzyszem w rozwoju, konsultantem, demokratą i organizatorem. To on troszczy się o swój rozwój intelektualny, podnoszenie kwalifikacji zawodowych; on pracuje nad sobą i zdobywa syntezę wiedzy o człowieku w ogóle. Te i inne działania podejmowane przez wychowawcę – andragoga są wyrazem autentycznego zaangażowania we wspomaganie rozwoju osobowości wychowanków.

Z pewnością zatem wychowawca – andragog nie może charakteryzować się skłonnością do dominacji, konfliktów; nie może być logotropem preferującym wiedzę, uczenie się i kształcenie, czy autokratą narzucającym innym swoje poglądy. Wykluczyć należy także złośliwość, chęć urabiania wychowanków, apodyktyczność, pozerstwo i afektację, osłabienie samokrytycyzmu, nadwrażliwość, utrzymywanie dystansu psychicznego, drobnostkowość i pesymizm. Żaden nauczyciel

– wychowawca nie może być administratorem, moralizatorem, pragmatykiem czy skrajnym liberałem; nie powinien zwracać uwagi wyłącznie na karierę zawodową, metodykę pracy czy przekaz treści programowych – powinien być elastyczny w działaniach, bo tylko takie są możliwe w relacjach z ludźmi dorosłymi [18, s. 206-209]

Podsumowanie. «**Najpotężniejszą siłą wychowawczą jest osoba wychowawcy – Gdyż to on sam idzie na przód i podejmuje trud, aby wzrastać**»(Dorota Luber).

Powyższe rozważania wydobły na jaw myśl pytającą o istotności edukacji i wychowania, stanowiąc asumpt do wysunięcia tezy, iż wśród tych istotności na plan pierwszy wysuwa się sama osoba nauczyciela – wychowawcy. Dlatego też zasadniczym determinantem dla realizacji swego pedagogicznego powołania jest urzeczywistnianie wartości w sobie i wokół siebie. Wartości etyczne posiada się bowiem nie tylko w ten sposób, że się o nich wie, i w intelektualnym wymiarze je poznaje, czy nawet uznaje – ale ponadto, że się nimi żyje; że się je ożywia w sobie i czyni wytyczną własnego postępowania, jak i uzasadnieniami życia. Żyjąc w ludziach, będąc treścią ich przekonań i postaw – zaczynają w ten sposób same istnieć realnie. Wartości tych bowiem nie stworzył człowiek – one zostały nam dane, objawione, i niezależnie od światopoglądu danego, konkretnego człowieka – człowiek jest ich nosicielem – są uniwersalne, powszechne i obiektywne [19, s.11]. Nauczyciel – wychowawca nie może **nie być** człowiekiem, który na co dzień urzeczywistnia wartości; nie może zdezerterować w obliczu postępującej degradacji moralnej – on musi trwać, bo tego domaga się misja, którą podjął. Sam proces wychowania nabiera wówczas znaczenia partnerskiej współpracy i współdziałania generowanych także poprzez życzliwość i zdolność do kompromisu. Oczom wychowawcy odłania się nowa – nieznaną mu dotąd przestrzeń wielkości dzieła wychowania jako tej tajemnicy przed którą wzdragać się nie trzeba, bo prawdziwe ludzkie interakcje wyzwolą tę energię, której tak bardzo potrzebujemy, by innych «*podnosić*» ku górze.

Bibliografia

1. Czerny J. (2004), *Imperatywy współczesnej edukacji dorosłych wobec wyzwań cywilizacji*, [w:] Fabiś A. (red.), *Wyzwania współczesnej edukacji dorosłych. Andragogika jako przedmiot akademicki*, Wydawnictwo Naukowe GWSP, Mysłowice – Zakopane, S. 91-96.
2. Życiński J. (2001), *Potrzeba nam ekologii ducha*, «Newsweek Polska», nr 16/17, S. 23-25.
3. Urbański U. (1986), *Problem dorosłości i podmiotowości w andragogice*, «Oświata Dorosłych», nr 7, S. 32-36.
4. Szewczuk W. (1997), *Dorosłość. Człowiek dorosły i jego możliwości*,

[w:] *Encyklopedia Pedagogiczna*, Wydawnictwo Akademickie «Żak», Warszawa, S. 128-129.

5. Czerniawska O. (1992), *Swoistość wychowania dorosłych*, [w:] Wujek T.(red.), *Wprowadzenie do pedagogiki dorosłych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

6. Delors J. (red.) (1998), *Edukacja. Jest w niej ukryty skarb*. Raport dla UNESCO Międzynarodowej Komisji do Spraw Edukacji dla XXI, Wydawnictwa UNESCO, Instytut Technologii Eksploatacji, Radom.

7. *Final Report Third International Conference an Adult Education*, Tokio UNESCO 26 July- 7 August 1972, cyt. za: J. Pólturzycki, *Pedagogika dorosłych*, [w:] Fabiś A. (red.), *Wyzwania współczesnej edukacji dorosłych. Andragogika jako przedmiot akademicki*, Wydawnictwo Naukowe GWSP, Mysłowice – Zakopane, S. 11-26.

8. Nowak M. (2000), *Podstawy pedagogiki otwartej*, Wydawnictwo Naukowe KUL, Lublin.

9. Homplewicz J (2000), *Etyka pedagogiczna*, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa.

10. Kostkiewicz J. (2004), *Aksjologia edukacji dorosłych*, Wydawnictwo Naukowe KUL, Lublin.

11. Kostkiewicz J. (2004), *Aksjologia edukacji dorosłych*, Wydawnictwo Naukowe KUL, Lublin

12. Lewowicki T. (1996), *Edukacja dorosłych i andragogika wobec wyzwań współczesności*, [w:] Wujek T. (red.), *Wprowadzenie do andragogiki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, S. 105.

13. Laska E. I. (2004), *Samokształcenie dorosłych czynnością podmiotową*, [w:] Fabiś A. (red.) *Wyzwania współczesnej edukacji dorosłych. Andragogika jako przedmiot akademicki*, Wydawnictwo Naukowe GWSP, Mysłowice – Zakopane, S. 175-182.

14. Czerniawska O. (1992), *Swoistość wychowania dorosłych*, [w:] Wujek T.(red.), *Wprowadzenie do pedagogiki dorosłych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

15. Kwaśnica R. (2006), *Wprowadzenie do myślenia o nauczycielu*, [w:] Kwieciński Z., Śliwowski B. (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki, t. II*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, S. 291-319.

16. Wrońska K. (2000), *Osoba i wychowanie. Wokół personalistycznej filozofii wychowania Karola Wojtyły – Jana Pawła II*, Wydawnictwo Naukowe UJ, Kraków.

17. Wojtyła K. (1991), *Ocena możliwości zbudowania etyki chrześcijańskiej przy założeniach systemu Maxa Schelera*, [w:] Styczeń T., Gałkowski J.W., Rodziński A, Szostek A. (red.), *Zagadnienie podmiotu moralności*, Wydawnictwo Naukowe KUL, Lublin, S. 11 – 128.

18. Luber D. (2009), *Rola i znaczenie andragoga w procesie edukacji i wychowania dorosłych*, [w:] A. Fabiś, B. Cyboran (red.), *Dorosły w procesie kształcenia*, Bielsko – Biała – Zakopane, S. 199 – 210.

19. Homplewicz J (2000), *Etyka pedagogiczna*, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa.

Любер Дорота – доктор гуманітарних наук, викладач,
Горносласька вища педагогічна школа ім. Кардінала Глонда в Місловіце
E-mail: dluber@o2.pl

ОСВІТА І ВИХОВАННЯ ДОРΟΣЛИХ В КОНТЕКСТІ РЕФЛЕКСІЇ ОСОБИ АНДРАГОГА

Анотація. Процес освіти і виховання складається з багатьох елементів. Один з них, мабуть, найважливіший, це особа вчителя - андрагога. Таким чином, при вирішенні питань освіти і виховання дорослих слід звернути увагу на роль і значення вчителя, що працює з дорослими, перед яким розкривається перспектива величезних можливостей, якщо тільки він зможе вирішити проблему, створену освітньою реальністю двадцять першого століття. У цій реальності є постулатом така дидактична взаємодія, яка спрямована на світ дорослих, що дозволить їм взяти на себе керівництво їх інтелектуальним і моральним розвитком. Специфіка цієї взаємодії вимагає поліпшення педагогічної майстерності андрагога, вивчення різних аспектів функціонування дорослої людини в мінливих умовах цивілізації. Освіта дорослих є неперервним процесом, і орієнтована на керівництво власним навчанням і освітою, використовуючи всі можливі і доступні засоби. Зазначене обумовлює важливість питань детермінанти освіти дорослих і особливої уваги до аксіологічних аспектів і конкретної роботи андрагога.

Ключові слова: освіта дорослих, особа дорослого, андрагог, інтелектуальний і моральний розвиток.

Luber Dorota – Doctor of Humanistic Sciences, Lecturer of the
Gornoslaska High Pedagogical School named after Cardinal August Hlond in
Myslowice

E-mail: dluber@o2.pl

EDUCATION AND BRINGING ADULTS UP IN THE CONTEXT OF REFLECTION OF ANDRAGOG'S PERSON

Summary. The process of education consists of many elements. One of them, probably the most important, is a teacher – tutor person. Therefore, bringing up education issue of adult person, I want to pay attention in this context to the role and meaning of adults teacher – tutor, before who prospect of huge capability is revealed, if he will be able to pick up the gauntlet, that puts in front of him educational reality of XXI century. This reality contains the postulate of such didactic-educational interactions directed on the world of adult people, which enable them to manage their intellectual and moral development. Specificity of these interactions requires teachers perfecting that is andragogs educational ability to know multiple aspects of functioning of adult person in changing civilization conditionings. Adult education is defined as a continuous process oriented on managing adults' own learning and education using all possible and available means, it plays a significant role in the education of

future. This is the reason why, in this paper I take up the problem of determinants of adult education, with particular attention to the part of the axiological and specific work of andragog.

Key words: *adult education, adult person, adults teacher, intellectual and moral development.*

УДК 378.147:379.85

Мартинова Наталя Степанівна – старший викладач кафедри менеджменту Київського інституту бізнесу та технологій

E-mail: natalka_martin@mail.ru

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗРОБКИ І ВПРОВАДЖЕННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ТУРИЗМУ

Нові соціально-економічні процеси, що відбуваються останніми роками в нашій державі сприяють зростанню актуалізації професійної підготовки фахівців нової генерації, спроможних здійснити прогресивні перетворення, зокрема для такого стрімкорозвивального бізнесу виду підприємницької діяльності, як туристичний бізнес.

Аналіз професійної підготовки майбутніх менеджерів туризму як актуальної проблеми, а також різних вітчизняних та зарубіжних концепцій, підходів до підготовки фахівців для туристичної сфери, в тому числі формальної та неформальної освіти, зроблений нами раніше [4; 5] свідчить, що в сучасних умовах інтенсивного розвитку вітчизняної індустрії туризму як частини світового туристичного простору потребує модернізації система професійної підготовки саме управлінських кадрів для сфери туризму. Спираючись на передовий педагогічний досвід щодо переосмислення ролі технологічного підходу до навчання, обґрунтований І.А. Зязюном [3, с. 22-33], одним з шляхів вирішення даної проблеми ми бачимо у впровадженні в професійну підготовку майбутніх менеджерів туризму сучасних технологій навчання, які наближать її до потреб та вимог туристичного ринку.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень (Г.М. Алейнікова, О.О. Бейдик, П.М. Олійник, О.О. Фастовець, В.К. Федорченко, Н.А. Фоменко та ін.) дав можливість пересвідчитися в тому, що серед різноманітності сучасних форм та методів професійної підготовки фахівців для сфери туризму дослідники виокремлюють ігрові технології, що пояснюється активністю суб'єктів навчання в самостійному оволодінні знаннями й уміннями та набутті